

MISLAV BENIĆ
Odsjek za klasičnu filologiju
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
benicm@ffzg.hr

NATUKNICE O NAGLASKU IMENICA U DATIVU I LOKATIVU JEDNINE U NEKIM GOVORIMA S NOVOŠTOKAVSKIM NAGLASNIM SUSTAVOM KAO SMJERNICE ZA STANDARDIZACIJU HRVATSKOGA JEZIKA¹

U radu se uspoređuje naglasak u lokativu i dativu jednine kakav propisuju hrvatske gramatike s naglaskom u istim oblicima u nekoliko štokavskih govora. Na temelju istraženih govora pokušava se i donekle razjasniti razjedinjenost gramatika u pogledu rekacije prijedloga *prema*. Utvrđuje se da je razlika između dativa i lokativa u većini štokavskih govora očuvana samo rudimentarno. Što se tiče prijedloga *prema*, uviđa se težnja da u onim govorima kod kojih postoji razlikovanje dativa i lokativa, kratke jednosložne osnove n. p. *c* a-vrste imaju s tim prijedlogom silaznu, a duge osnove uzlaznu intonaciju. Na kraju se rada daje nekoliko razloga za ukidanje i protiv ukidanja lokativa.

KLJUČNE RIJEČI: *dativ, lokativ, prijedlog prema, naglasak, standardni jezik*

I. UVOD

U ovom radu namjeravam prije svega usporediti pravila o naglasku imenica u D i L² zapisana u hrvatskim gramatikama³ sa stanjem u nekim govorima s

¹ Na uglavnom tehničkoj pomoći oko ovoga rada zahvalan sam Jakši Biliću, Mariji Kraljević, Violeti Moretti, Teu Radiću, Petri Šostarić i Nadi Županović, a na ponekoj sugestiji Mati Kapoviću i Davidu Mandiću. Zahvaljujem također svima koji su ispitani za potrebe rada, a to su: Tomislava Bošnjak Botica, Ante Brala, Andrea Čović, Ketii Čulin, Ana Čaleta, Zvonimir Glavaš, Aleksandar Gucunski, Silvija Jakovljević, Maja Kostić, Marija Lukačević, Marija Miošić, Ivanica Pavlov, Martina Peraić, Marko Radić, Selma Rakovac, Andrea Rogošić, Lana Rogulja, Petra Starčević, Antonija Vlahov i Vedrana Vučković.

² Imena padeža bilježim kraticama, i to jedninske velikim (N, G, D itd.), a množinske malim (n, g, d itd.) početnim slovima. Između d, l i i nema razlike.

³ O kojim je gramatikama riječ, v. dolje i u opisu literature.

novoštokavskim naglasnim sustavom, a s tim u vezi skrenuti pažnju i na problem rekcije prijedloga *prema*.

Od analiziranih govora dva su izvan Hrvatske (Tuzla i Drinovci - Bosna i Hercegovina), ali smatram da podaci iz tih govora neće biti naodmet, već da će upotpuniti sliku. Svi govori imaju četveronaglasni sustav s potpunim pomakom naglasaka, a iznimku čini Tisno s petonaglasnim sustavom. Zanaslasne su duljine u istraženim govorima uglavnom loše očuvane.

Naglasak D i L u pojedinim govorima analizirao sam prema tekstu koji sam sastavio za potrebe istraživanja, a neke sam podatke naknadno saznao od ispitanika. Tekst se sastoji uglavnom od potpunih rečenica. Čitanje ispitanika sam snimao. Tekst obuhvaća različite tipove imenica u različitim izrazima, ali relativno malen broj (osobito je malo bilo primjera dativa jednine imenica i-vrste n. p. c), pa rad ostaje samo skica za buduća istraživanja. Neki su od mogućih nedostataka analize i u tom što je za pojedine govore bilo malo ispitanika i što roditelji mnogih ispitanika nisu iz mjesta u kojima su ispitanici odrasli. Zbog toga ovdje uz imena mjesta i pripadajuće ispitanike dajem i ostale podatke koji su mi dostupni, a mogli bi utjecati na njihov govor, i to sljedećim redom: Drinovci (Zvonimir Glavaš), Lovreć (Tomislava Bošnjak Botica), Mrkopalj (Petra Starčević), Orebić [(Marija Miošić (mati iz Beograda)], Pirovac [Antonija Vlahov (mati iz Brnjice)], Požega (1. Maja Kostić (do 5. godine u Slavonskom Brodu, mati i otac iz Slavonskoga Broda), 2. Vedrana Vučković (mati iz Orahovice), Sisak [Lana Rogulja (mati iz Trnjana, otac iz Kinjačke)], Slavonski Brod [1. Silvija Jakovljević (mati iz Stupničkih Kuta, otac iz Slobodnice)], 2. Martina Peraić (mati iz Svilaja), Split [1. Andrea Čović (mati iz Slovenije, otac iz Bogdanovića)], 2. Ketil Čulin (mati iz Ogorja, otac iz Dugopolja), 3. Andrea Rogošić (mati iz Sinja), Šibenik [Ana Čaleta (mati sa Žirja, otac iz Bilica)], Tisno [Ivanica Pavlov (mati iz Betine)], Tuzla [Selma Rakovac (mati iz Zvornika)], Vinkovci [1. Aleksandar Gucunski, 2. Marija Lukačević (mati iz Domaljevca, otac iz Donje Mahale – oba sela blizu Orašja, vidljiv utjecaj govora doma)], Zadar [Ante Brala (mati iz Vinjerca, otac iz Posedarja – jak utjecaj vinjerskoga govora)], Žrnovnica (Marko Radić). Ispitanici svi imaju između 20 i 30 godina, osim Marka Radića (Žrnovnica), koji je rođen 1945. godine. U ovaj sam rad uvrstio i neke dijalektoške podatke iz Beniće uskoro (v. popis literature) kao i neke do kojih sam došao u svakodnevnoj komunikaciji.

Pri analizi naglasaka lokativa imenica koristim se naglasnim paradigmama preuzetim iz dijakronijskoga proučavanja slavenske akcentuacije⁴ (n. p. a (*bŭka*, *šŭr*, *smŕt*; *stòlica*, *jèzik*, *glŭpost*), n. p. b (*tráva*, *žèna*, *kràlj*, *pöp*; *čokoláda*, *samòca*, *jùnāk*, *svjèdok*) i n. p. c (*dúša*, *kòsa*, *grād*, *bròd*, *vlàst*, *kòst*; *kòrāk*, *gòvòr*, *pàmèt*, *bòlèst*)⁵. Nisam uzeo u obzir ni visne dijalektalne oblike L imenica srednjega roda kao u *mésu*, u *zlátu* i na *móru*, pa zato navodeći primjere za naglasne paradigme nisam navodio primjere za srednji rod, a u rad nisam uključio ni različite klasifikacije živoga i neživoga s obzirom na L u različitim našim govorima.

⁴ Naravno, ovdje ih koristim uglavnom sinkronijski kao univerzalnu naglasnu tipologiju.

⁵ O naglasnim paradigmama v. više u Kapović 2006 i 2007 te u Beniće uskoro.

2. DATIV I LOKATIV JEDNINE TE PRIJEDLOG PREMA U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU

U hrvatskom se standardnom jeziku D i L imenica morfološki ne razlikuju. Nastavak je u obama padežima *-i* za imenice *e-* i *i-*vrste te *-u* za imenice *a-*vrste. Morfološka se razlika jasnije ili manje jasno naznačuje u slučaju određenoga lika pridjeva i mnogih zamjenica. Tako određeni pridjevi u Daničić (1892) u D imaju nastavak *-omul/-emu*, a u L *-oml/-em*, u Maretić (1963) u D imaju nastavke *-ome*, *-omu*, *-om*, a u L samo *-ome* i *-om*, u Florschütz (1916) u D *-ome/emu*, a u L mogu, ali ne moraju imati navezak. Nešto mlađe gramatike (BHŽ, TB 1969, Babić i sur.) ne razlikuju ta dva padeža s obzirom na upotrebu navezaka. Još mlađe gramatike (Raguž, 1997 i Barić i sur.) u istom slučaju u dvama spomenutim padežima navode naveske *-u* i *-e*, ali navesku *-u* daju prednost u dativu, a navesku *-e* u lokativu.

Međutim, sve naše gramatike razlikuju D i L s obzirom na naglasak određenih skupina imenica. Razlika se sastoji u tom da je nastavak imenice u L visan, tj. da je na slogu pred nastavkom kratak ili dug uzlazan naglasak, dok iste imenice u D imaju kratak ili dug silazan naglasak na početnom slogu, npr. D *sùzi, rùci, ràtu, nòsu, gràdu, nòci, stvâri, govòru, òbičâju, bòlesti, pàmèti* : L *po sùzi, u rùci, u ràtu, po nòsu, u gràdu, po nòci, u stvâri, u govòru, po običâju, u bolèsti, na pàmèti*. Skupine su imenica za koje se navodi takva razlika sljedeće:

1. Manja skupina imenica *e-*vrste n. p. *c* s čeonim naglaskom u D. U Maretić (1963) tu skupinu čine imenice *djèca* (uz napomenu da i L glasi *djèci*)⁶, *vòda, zèmlja, dùša, gláva, rúka* (svih 6 prema Daničiću), pa imenice *dàska, glòba, gòra, igla, igra, kòsa, lòza, glávnja, grána, gréda, klúpa* (prema Budmanijevoj gramatici) te *màgla, ròsa, smòla, sùza, kòza, vòjska*. Maretić još dodaje da Budmani u Akademijinu rječniku istu razliku navodi i za mnoge trosložne imenice *e-*vrste n. p. *c*. U mlađim se gramatikama navodi uglavnom znatno manje ovakvih imenica, a ponegdje se navodi i neka koju Maretić nije spomenuo. BHŽ navodi samo imenice *djèca, dàska, dùša, gláva* i *rúka* uz napomenu da *rúka* u D može imati i dug uzlazan naglasak. Najveći je popis u Babić i sur., a on obuhvaća sljedeće imenice: *bùha, čòha, dàska, djèca, fàjda, glòba, gòra, igla, igra, jàgma, kòsa, lòza, màgla, mèđa, mùha, nòga, òsa, pčèla, ròsa, rđa, smòla, snàha, sòha, stòpa, sùza, vòda, zèmlja, zmìja, zòva, želja; dùša, gláva, glávnja, grána, gréda, gúja, jéla, klúpa, móba, óvca, péta, rúka, snága, srijéda, srna, stijéna, strána, tráva, víla, vòjska, vřba, zíma*. Napominje se da je sve jača težnja za izjednačavanjem naglaska u D s naglaskom u N. U Barić i sur. navode se sljedeće imenice: *dàska, djèca, gòra, snàha, vòda, zèmlja, dùša, rúka, gláva, gréda, vòjska*, ali se napominje da su običniji D kao *dàsci, djèci, dùši, glávi, grédi*.

2. Manja skupina jednosložica n. p. *a* muškoga roda⁷ *a-*vrste. Ovaj popis imenica ne varira bitno od gramatike do gramatike. Najčešće se navode: *rät, çäs, dlän, präg, přst*. Najveći je popis ovih imenica u Babić i sur., a čine ga: *çäs, dlän, kät, küp*,

⁶ Ovu imenicu navodim zato što su joj naglasci u D i L specifični, iako se međusobno ne razlikuju. Ona u L, a prema tome i u D, ima silazan naglasak jer je jedina imenica (štoviše singulare tantum) *e-*vrste sa stabilnom n. p. *c* koja znači nešto živo (v. 3. u ovom odjeljku). U svih je mojih ispitanika imala čeonu naglasak u D i L, i u idućim je poglavljima neću spominjati, a u Barić i sur. je posrijedi pogreška (v. nešto niže).

pläč, präg, p̄rst, rät, sküp, splët, srèz, stäv, tàkt, räj, krâj⁸, ügalj. U istoj se gramatici napominje da bi tkogod možda još koju imenicu pridružio ovoj skupini, a da bi veći broj govornika i neke nabrojene imenice u L izgovorio s istim naglaskom kao u "ostalim padežima". Tako BHŽ navodi još imenice *Křf, Křk* i *Vläh* kao planinu *Stari Vlah*.

3. Imenice n. p. *c* a-vrste muškoga roda koje znače nešto neživo⁹.

A Duge i kratke osnove jednosložna N. To su imenice tipa *gräd* (D - *grädu*, L - *u grädu*, ali *ö kümü*) i *bröd* (D - *brödu*, L - *na brödu*, ali *ö gostu*). Ovakve imenice gramatike složno navode kao kategoriju, tj. naglasni tip koji u L ima visan nastavak, a u D ne.

B Imenice jednosložne osnove s nepostojanim *a* dugih osnova kao *sm̄sao, läkat, būbanj* i kratkih osnova kao *nökät, mözak*. Barić i sur. dopušta L *nöktu* i *nöktu*, a u Babić i sur. ovakve imenice imaju visan lokativni nastavak (*mözgu, nöktu, läktu, müčnju*).

C Višesložice s dugim ili kratkim posljednjim samoglasnikom osnove. Maretić (1963) navodi više ovakvih imenica i ne spominje, kao ni Florschütz (1916), da bi visnost u lokativu bila fakultativna. Kao primjeri, koji predstavljaju cijele naglasne tipove, navode se imenice *mješec, öbläk, slüčäj, gövör, kämën, plämën*, s L *u mjesecu, u oblaku, u slučaju, u govöru, na kamènu, u plamènu*. U gramatikama se, naravno, nalaze i primjeri s većim brojem slogova kao *öbichäj* i *dögovör*. BHŽ dopušta u ovih imenica naglasak jednak dativnomu, a Babić i sur., koja donosi opsežan popis ovakvih imenica, od kojih su neke kao *bunar*, a osobito *salaš* običnije u n. p. *b*, a imenica *Budim* sasvim obična kao *Büdim* (n. p. *a*), i Barić i sur. naglašavaju da je u tih imenica naglasak jednak dativnomu običniji. Ipak, Babić i sur. spominje da se lokativni naglasak čuva u nekim stalnim vezama kao što su: *u slučaju, u poglèdu, u obliku, po komädu* i sl.

4. Imenice i-vrste n. p. *c*. I ovdje bi lokativni nastavak trebao biti visan samo u imenica koje znače nešto neživo, i prema tome naglasak bi trebao biti jednak dativnomu u imenica kao *sväst, kčî, üš, kököš*, imenica na *-äč* i *-äd* kao *đvľjäč, mömčäd* (Maretić, 1963, a i Kapović, 2007 (druga jedinica za sufiks *-ač*), ali, kao što će se vidjeti, gramatike nisu u tom do kraja složne, i samo Maretić (1963) spominje značaj kategorije živoga i neživoga za sve imenice i-vrste te pojavu povezuje s istom u imenica a-vrste.

A Jednosložice dugih i kratkih osnova. U Maretić (1943) i Florschütz među ovim imenicama za neživo nema iznimaka. Isti je slučaj i u BHŽ, samo se ondje u isti tip svrstavaju i imenice za živo *zvijer, sväst, üš* i *kčî*. Babić i sur. navodi u L dvostrukosti *pèci* i *pèci*, a Raguz (1997) L *glädi* (u drugim gramatikama *gládi*), dvostrukost *böli* i *böli* i L *kčèri* i *üši*. Ovoj se skupini mogu pribrojiti i imenice s nepostojanim *a* jednosložne osnove kao *m̄sao* i *plijësan*, o visnosti čijega L gramatike nisu složne, npr. Barić i sur. L *m̄sli*, ali *rävni* i *plijësnî*, dok u Babić i sur. sve ove imenice imaju visan lokativni nastavak.

⁷ Nastavak u L ovih imenica nije visan izvorno, nego analogijom prema imenicama n. p. *c*.

⁸ Slog se dulji pred završnim *j*.

⁹ Kategorije živo i neživo ovdje, naravno, ne odgovaraju stvarnosti, i podjela se poklapa s istom u slučaju akuzativa uz neznatne razlike u različitim govorima.

B Višesložice (do tri sloga) za neživo kao *bòlēst*, *pàmēt*, *zàpovijēd*, za koje sve gramatike osim najstarijih (Maretić, 1963 i Florschütz, 1916), kod kojih je lokativni nastavak obavezno visan, navode dvostruke mogućnosti. Valja spomenuti da BHŽ ovomu tipu pribraja i imenicu *kòkòš*. Ipak ovamo se ne ubrajaju sve dvosložice i trosložice i-vrste, koje znače nešto neživo, pa tako imenice s nepostojanim *a* kao *bòjāzan*, *pògībao* (Babić i sur.) te imenica *kòrīst* (Barić i sur.) imaju u svim padežima jednine jednak naglasak.

Dakle, sudeći prema gramatikama, danas uz neke manje skupine postoji jedna velika "čvrsta" skupina imenica na kojoj se temelji lokativ kao kategorija, a to su imenice spomenute pod 3. A u prethodnom odjeljku.

Iako bi se pomoću spomenutih imenica dativ i lokativ trebali jasno razlikovati, naše se gramatike ne slažu u pitanju rekcije prijedloga *prema*. Florschütz (1941), Pavešić (1971), TB (2004) te Barić i sur. navode prijedlog *prema* samo s lokativom. Babić i sur. navodi prijedlog *prema* s dativom i lokativom, ali ne objašnjava postoji li značenjska razlika u slučaju različitih rekcija, a s dativom i lokativom ga navodi i Raguž (1997) i pokazuje značenjsku razliku. Uz napomenu da se ne može uvijek točno odrediti kada je *prema* s dativom, a kada s lokativom, autor kaže da se *prema* upotrebljava s dativom kad znači smjer ili okrenutost prema nečemu te kad je zamjenljiv prijedlogom *k* ili konstrukcijom *u pravcu*, i daje primjere kao: *trči prema nama*, *ljudi putuju prema jugu*, *ljubav prema bližnjemu*, *prema njima se ponašao dobro*. Za upotrebu s lokativom navodi sljedeća značenja i primjere: položaj na suprotnoj strani (*sjedi prema meni na kamenu*), usporedba (*što je on prema tebi*), okolnost (*živjeti prema mogućnostima*, *raditi prema potrebama*), kriterij - zamjenljiv prijedlogom *po* - (*svakome prema zaslugama/prema radu*, *osuđen prema zakonu*, *prema tome, on je...*). SP navodi prijedlog *prema* samo s dativom, a kao njegovo značenje navodi opću direktivnost. Takav nesklad navodi na pitanja kako zapravo stoji stvar s L u hrvatskim govorima, s rekcijom prijedloga *prema* i s hrvatskim standardom barem u vezi s lokativom. Odgovoru na ta tri pitanja pokušat ću se približiti u sljedećim poglavljima.

3. DATIV I LOKATIV JEDNINE TE PRIJEDLOG PREMA U NEKIM ŠTOKAVSKIM GOVORIMA

Nije mi poznato da se danas igdje u štokavskim govorima morfološki razlikuju D i L određenoga lika pridjeva i nekih zamjenica, dok u čakavskima takva razlika postoji. Možda su u nekom štokavskom govoru samo različiti nastavci različito česti u D, odnosno L ili postoji jedna varijanta koja je dopuštena u obama padežima, i druga koja je dopuštena samo u jednom. Ipak u većini štokavskih govora sigurno nema nikakve razlike.

Slijedi prikaz naglasaka u D i L u 15 skupina, od kojih svaku osim prve, u koju ulaze Osijek i Vinkovci, čini po jedan istraženi govor. Skupine su poredane relativno proizvoljno.

1. Osijek i Vinkovci¹⁰. Može se reći da ovdje D i L imaju isti naglasak.

¹⁰ Govoreći o mjestima zapravo mislim na govore pojedinih ispitanika osim u slučaju Osijeka jer sam osječki govor ospio bolje istražiti.

Imenice e-vrste spomenute u 2. 1. u dativu imaju uzlazne naglaske. Iznimka je imenica *zîma* s D/L *zîmi* i *zîmi*, od kojih je inačica s dugim silaznim naglaskom, svakako pod utjecajem priloga *zîmi*. O učestalosti ovih dviju inačica ne mogu govoriti sa sigurnošću zbog nedovoljna broja ispitanika, ali vjerujem da je inačica *zîmi* u Osijeku prilično rijetka. Treba napomenuti da u ovim govorima samo neke imenice iz popisa pod 2. 1. imaju više ili manje postojan¹¹ čeon naglasak u A, što je uvjet za isti u D (Maretić, 1963), a to su: *dàska, kòsa, nòga, vòda, zèmlja, djèca, dúša, gláva, grána, péta, rúka, snága, srijéda, stijéna, strána, vójska, zîma*. Neke imenice koje se često upotrebljavaju u množini kao *gréda, klúpa, dàska, igla*, eventualno *péta* teže poopćenju silaznoga naglasaka iz množinskih oblika u paradigmi, pa se tako trebaju tumačiti sporadični D i L sa silaznim naglaskom tih imenica, barem u ovoj skupini govora. Slično kolebanje postoji i u imenice *kárta*. Imenice *suza* i *međa* tako su već potpuno prešle iz n. p. *c* u n. p. *a* (*sùza, mèđa*). Ostale imenice navedene pod 2. 1. u ovim govorima pripadaju n. p. *b* osim imenica *óvca* (n. p. *c* u pl.) i *řđa* (n. p. *a*). Stanje s tom skupinom imenica slično je i u mnogim drugim govorima koje sam istražio, a odstupanja ću, koja su mi poznata, navoditi.

Od imenica navedenih pod 2. 2. mnoge pripadaju n. p. *b*, npr. *čàs, dlàn, præg, (s)kùp, splèt*. Od imenica koje u ovim govorima pripadaju n. p. *a* visan nastavak u D/L ima imenica *rät*, a naglasak je uzlazan i u nekim izrazima u kojima imenica *kräj* znači svršetak (*na kräjju, pri kräjju*), ali u Vinkovcima, čini se, ni tada (*nà kraju, pri kraju*), ponekad u imenice *räj*, dok su za imenice *gräh, čäj* visni D/L atipični.

Za imenice navedene pod 2. 3. vrijedi sljedeće pravilo: ako je slogotvornik osnove dug, u D/L nosi dug uzlazan naglasak, a ako je kratak, nosi kratak silazan naglasak, npr. (*u*) *grádu, (na) zídu, (u) sóku, (na) bóru*¹², (*na*) *lèdu, (u) brödu*. Od kratkih je osnova iznimka imenica *nôs*, koja većinom ima D/L (*po*) *nòsu*, a od dugih u ponekih govornika neke imenice koje se rjeđe upotrebljavaju kao *krík, bôd, mülj* itd. Imenice s nepostojanim *a* ove skupine u cijeloj jednini imaju silazan naglasak.

Od imenica navedenih pod 2. 4. visnost čuva zapravo samo imenica *pogled* u prenesenu značenju u izrazima *u poglédu* i sl. uz *u pögledu* i sl. Imenica *kòmād* u Osijeku u N/A ima čeon naglasak, a u ostalim padežima ide po n. p. *b*, a rjeđe ima naglasak jednak N/A. U Vinkovcima ova imenica u N glasi *kòmād* i pripada n. p. *b*. Imenica *òblik* u N/A ima čeon naglasak, a u ostalim padežima ide po n. p. *b* ili u Osijeku rjeđe, ali u mojih vinkovačkih ispitanika beziznimno¹³, ima čeon naglasak, pa i ovdje treba biti oprezan pri tumačenju naglasaka *po komádu* i *u oblíku* npr.

Od imenica i-vrste visan se L čuva samo u izrazima *po nòci, u stvári* i *u bíti*¹⁴ u svih govornika te u izrazima *u nòci* i *na paméti* u nekih.

¹¹ V. BeniĆ uskoro.

¹² Vinkovački ispitanici i ispitanica iz Tuzle imaju *bôr, bôra, bórovi*, ispitanici iz Dalmacije *bôr, bôra, bôrovi*, osim Lovreća i Pirovca, gdje je N *bôr*, a ostali *bôr, bóra, bórovi*. 2. ispitanica iz Požege također ima N *bôr*, G *bôra*, a taj je naglasak tipičan za Požegu.

¹³ Podatke o ovim dvjema imenicama u daljnji ću tekst uvrštavati onako kako sam ih dobio od ispitanika, ali je pravo stanje stvari da se te imenice često kolebaju. Vjerujem da se u paradigmi ne koleba *kòmād* u Vinkovcima i Sisku, dok je u Sisku moguć i naglasak *komād*, a za ostale primjere nisam siguran. Ipak, ako imenica *komad* u jednini pripada n. p. *c*, L će biti visan u izrazima *u (jednom) komádu, po komádu*, ali uglavnom ne u izrazima kao *na jednom kòmádu zemlje, o tom kòmádu*, a vjerujem da bi slična tvrdnja mogla vrijediti i za imenicu *òblik*.

2. Požega. Iako iz razumljivih razloga (v. uvod) ne znam koliko su podaci za Požegu kojima raspoložem relevantni, ipak ih uvrštavam u rad, i to prvo podatke dobivene od 2., a zatim podatke dobivene od 1. ispitanice.

A Podaci dobiveni od 2. ispitanice. Među imenicama e-vrste dugih osnova u svih je D=L, dok kod kratkih osnova imam zabilježene dativne *měđi* (prema N *měđa* i L *na mēđi*) i *nōzi*. Ovi su dativi problematični jer ispitanica katkada ima kratak silazan naglasak ondje gdje bi se očekivao kratki uzlazni, npr. *živōta* i *òkrūgla*¹⁵, a osobito zato što nisam uspio provjeriti pripada li u nje imenica *měđa* zaista n. p. c, ili je n. p. b. Imenica *sūza* je u nje n. p. a.

Od imenica a-vrste koje gramatike svrstavaju u n. p. a, također su mnoge u n. p. b (gotovo iste kao i u Osijeku i Vinkovcima). Ipak imenice *čās*, *splēt* i *kūp* pripadaju n. p. a, od kojih prve dvije i imenica *rat* imaju visan D/L. Imenica *krāj* u jednini ima silazne naglaske.

Jednosložice n. p. c dugih osnova imaju D/L s uzlaznim naglaskom, a kratkih osnova sa silaznim. Ipak sam zabilježio dva primjera sa silaznim naglaskom u D u dugoj osnovi, a to su: *cijeli život posvetio sam zēmłji i rādu na zēmłji* i *kao da govorim zīdu*. Imenice s nepostojanim *a* imaju u L silazan naglasak, ipak imam primjer *u mōzgu*. Od višesložica visnost se čuva samo kod imenice *kōrak* (*na svakom korāku*, a i g *korākā*). Imenice *òblik* i *kōmad* u svim padežima osim N/A pripadaju n. p. b.

Kod imenica i-vrste situacija je složenija. Primjeri s visnim nastavkom: *o toj nōći*, *sve je podređeno toj nōći*, *u pēći*, *po cúdi*, *uhvatiti u lāži*, *na vlāsti*, *pliva u māsti*, *u sōli*, *na pamēti*. Primjeri s čeonim naglaskom: *pēći* (D), *o tvojoj kčēri*, *kčēri* (D), *O tvojoj rijēči*, *rijēči* (D), *o toj tvojoj lāži*¹⁶, *na (ovoj) kōsti*, *u cijēvi*, *o jednoj određenoj stvāri*, *o mojoj čāsti*, *o glādi*, *u jednoj kāpi*, *u plijēsni*, *o toj mīsli*, *u křvi*, *po dōbi*, *u mlādosti*, *o stārosti*. U primjerima se vidi težnja da se lokativni naglasak sačuva u ukočenim izrazima i onima koji se češće upotrebljavaju, iako se svi primjeri ne daju tako objasniti.

B Podaci dobiveni od 1. ispitanice. S podacima navedenim pod A postoje bitne podudarnosti, ali i znatne razlike u odnosu na njih. Imenice e-vrste ponašaju se jednako s tom razlikom da nema dativa *měđi* i *nōzi*, nego oni imaju kratak uzlazni naglasak, i da sam zabilježio N *dāska*, ali D *dāsci*. Od imenica n. p. a a-vrste *krāj*, *rāt* i *čāj*, *krūh*, *čās*, *dlān*, *přst*, *kūp*, a vjerojatno i još neke, imaju visne nastavke u D/L, dok *plāč*, *Křk* i dr. pripadaju n. p. b. Imenica *jad* pripada n. p. c (*jād*, *jāda*, *jādu*), dok kod 2. ispitanice pripada n. p. a (*u jādu*). Jednosložice n. p. c dugih osnova ponašaju se isto kao i pod A. Dva su zabilježena dativa s dugim silaznim naglaskom u primjerima *država je dala grādu* i *zahvaljujući rādu svojih ruku*. Jednosložice a-vrste kratkih osnova imaju za razliku od A visan nastavak u D/L. Ipak, ponekad imaju i kratak silazan naglasak, npr. *o brōju*, *brōju* (D), *mědu* (D). Ali za imenice s nepostojanim *a* vrijedi isto što i

¹⁴ U ovim se trima čvrsto sraslim izrazima općenito čuva uzlazni naglasak pa ih dalje pri opisu govora uglavnom neću navoditi.

¹⁵ Ovdje zanaglasna duljina pokazuje da se radi o alotonu jer ispitanica čuva zanaglasne duljine uglavnom samo neposredno iza uzlaznih naglasaka.

¹⁶ Zanimljivo je da se u ustaljenom izrazu *uhvatiti u lāži* pored izvorne uzlaznosti čuva izvorna kračina, dok je u slučajnom primjeru samoglasnik analogno produljen, o čemu, kao i o analognom kraćenju u i-osnova (*māst*, *māsti*) v. Kapović 2007.

pod A (*u mòzgu*), a tako i za višesložice a-vrste (*kòrak; kòmād, òblik*). Kod imenica i-vrste također postoje određene manje bitne razlike u odnosu na A. Primjeri s visnim nastavkom: *o toj nòći, nòći* (D), *u pèći, pèći* (D), *u sòli, o tvojoj rijèći, o tvojoj kćeri, kćeri* (D), *o jednoj određenoj stvāri, u lāži, u cijēvi*. Primjeri s čeonim naglaskom: *rijèći* (D), *po čūdi, na vlāsti, plivati u māsti, u glādi, u jednoj kāpi, o toj mīsli, o toj tvojoj lāži, u křvi, po dōbi, na pāmeti, u mlādosti, o stārosti*.

3. Slavonski Brod. Naglasak u D i L u Slavonskom Brodu prikazat ću prema 2. ispitanici, a razlike kod 1. ispitanice navodit ću u zagradama.

U imenica e-vrste n. p. c D je uvijek jednak L. Imenica *međa* pripada n. p. b (1. n. p. a), a *suza* n. p. a (1. n. p. c).

Imenice navedene pod 2. 2. raspodijeljene su po naglasnim paradigmama kao u Osijeku i Vinkovcima, ali je naglasak u D i L nešto drugačiji. Imenice *čaj* (1. ne, nego *u čāju* itd.), *rāt* i *přst* imaju u tim padežima (1. samo u izrazima *na přstu* i *u rātu*) kratak uzlazan naglasak. Imenica *krāj* u svim padežima jednine ima silazne naglaske (1. ipak izraz *na krāju*). *Jād* je n. p. c duge osnove, a i *splēt* (1. *splēt b*).

Jednosložice n. p. c dugih osnova imaju u D/L dugouzlazan naglasak (1. ipak *država je dala grādu* i *zahvaljujući rādu*). U kratkih se osnova naglasci kolebaju. Primjeri s visnim nastavkom: *u ròdu, prema mòstu, jesu li svi na bròju, na (starom) mòstu, na lèdu, bròdu* (D), *sličan kljúnú ili nòsu, sudeći prema lèdu*. Primjeri s čeonim naglaskom: *ne radujem se lèdu, bròju* (D), *o bròju, u mèdu, mēdu* (D), *šta je tom tvom nòsu* uz kolebanje. Iz primjera se vidi da se uzlazni naglasak, koji i inače preteže u D/L ove skupine imenica, osobito čuva u stalnim izrazima (*o bròju*, ali *na bròju*), dok je silazni naglasak poopćen u nekih imenica (*mēd, brōj*) vjerojatno zbog rjeđe upotrebe, a može se pojaviti i u afektivnijim dativnim izrazima, premda se mora priznati da bi se ova zadnja tvrdnja trebala bolje potkrijepiti primjerima. Imenice s nepostojanim a, osim imenice *smīsao*, imaju u svim padežima jednine silazne naglaske (1. ipak *u kojem smīslu*). Od višesložica a-vrste stari se naglasak čuva u izrazu *na svakom koráku*, a i g je *korákā* (1. i *u poglédu* i slični izrazi s tom imenicom). Iako se imenice *òblik* i *kòmād* ponekad kolebaju, može se reći da u množini idu po n. p. b, a u jednini imaju čeonu naglasak osim u D/L, npr. *komádi, oblíci, dva kòmāda, okrugla òblika, (u jednom) komádu, u oblíku*.

Imenice i-vrste opet se različito ponašaju. Primjeri s visnim nastavkom: *na kòsti* (1. *na kòsti*), *uhvatiti u lāži, u pèći, na vlāsti, u plijēsni*. Primjeri s čeonim naglaskom: *na ovoj kòsti, o toj nòći, o toj tvojoj lāži, u pèći* (D), *sòli, rijèći* (D), *o tvojoj rijèći, plivati u māsti, kćeri* (D), *o tvojoj kćeri, o jednoj određenoj stvāri, o glādi, u jednoj kāpi, o toj mīsli, u křvi, po dōbi, po čūdi, na pāmeti* (1. *na pamēti*), *u mlādosti, o stārosti*. Nije jasno u kojim se slučajevima u L čuva stari naglasak, ali se on čuva relativno rijetko: rjeđe nego u Požegi. Izrazi kao *na kòsti*, ali *na ovoj kòsti, po nòći*, ali *o toj nòći* pokazuju kako je on kod ove skupine imenica često ograničen na sintagmu koju tvore samo jednosložni prijedlog i imenica.

4. Tuzla. Imenice e-vrste spomenute pod 2. 1. imaju D=L. *Sūza* i *mēda* pripadaju n. p. b. Od imenica n. p. a visne nastavke u D i L imaju *rāt* i *jād*¹⁷. Imenice *kūp* i *Křk* imaju visne nastavke u L, iako se i tu ponekad kolebaju. Imenica *krāj* ima kratak

¹⁷ Ova je imenica kod ostalih ispitanika ili čista n. p. a ili prelazi u n. p. c.

uzlazan naglasak u izrazu *na kràju i pri kràju*. Imenice *splèt, čas, dlàn* pripadaju n. p. *b*. Imenice *čaj, pšst* imaju L u *čaju, na prstu*.

Jednosložice n. p. *c* dugih i kratkih osnova u D i L imaju uzlazne naglaske. Jedino se u kratkih osnova rjeđe javljaju oblici sa silaznim naglascima: D *ne radujem se lèdu : na lèdu*, D *mèdu : u mèdu*, D *bròju : o bròju, u bròju*, ali i D *smišljamo ime novom bròdu, divim se mòstu*. Premda su se oblici s kratkim silaznim naglaskom uz one s dugim silaznim javljali samo u dativu, vjerujem da bi se mogli dobiti i u lokativu s jednosložnim prijedlogom ako bi se odgovarajuća imenica od njega dovoljno odvojila atributom. Kod imenica s nepostojanim *a*, osim u izrazu *u smíslu* i sl. s imenicom *smísaο*, svi su jedninski padeži čeonoga naglasaka. Za višesložice nisam zabilježio izraza sa starim lokativnim naglaskom. Imenica *òblik* ima čeonu naglasak u cijeloj paradigmi, a imenica *kòmād* u jednini, dok je u množini poopcen naglasak iz visnih padeža (*komádi, komádā...*).

Od imenica i-vrste rijetke u L imaju visan nastavak, ali i to, čini se, gotovo samo onda kada uza se nemaju atributa. Primjeri s visnim nastavkom: *uhvatiti u làži, na vlàsti, u cijèvi, u pèci, o gládi, na pamèti*. Primjeri s čeonim naglaskom: *o toj nòci, nòci* (D), *u staroj pèci, pèci* (D), *o državnoj vlàsti, kčèri* (D), *o tvojoj kčèri, rijèci* (D), *o tvojoj rijèci, plivati u mästi, o jednoj određennoj stvári, o toj tvojoj làži, u jednoj kâpi, u plijèsnj, o toj mîsli, u křvi, po dōbi, po čūdi, u mlādosti, o stārosti*.

5. Mrkopalj. U imenica e-vrste nema razlike između D i L. Imenica *sūza* pripada n. p. *a*, a imenica *međa* se koleba. Od imenica a-vrste navedenih pod 2. 2. *rät, čas, Křk, pláč, čaj* pripadaju n. p. *a* i imaju visne nastavke u L (ponekad ne kad su s atributom), a samo imenica *rät* i u D, a imenica *splèt* pripada n. p. *b*. Imenice *kráj, pšst, krüh* u cijeloj jednini imaju silazne naglaske. Imenica se *jad* koleba između n. p. *a* i *c*.

Jednosložice n. p. *c* dugih osnova u D/L imaju dug uzlazan naglasak. Ipak ponekad se javlja i dugi silazni: *hvala na trūdu, u sōku, kao da govorim zīdu*. U kratkih se osnova raspodjela naglasaka čini prilično proizvoljnom i kolebljivom, npr. *lèdu* (D), *u ròdu, prema mòstu, bròju* (D), *o bròju, na bròju, u bròdu, na mòstu, na starom mòstu, na lèdu, u mèdu, mèdu* (D). Imenice s nepostojanim *a* u svim padežima jednine imaju silazne naglaske. Višesložice stari lokativni naglasak čuvaju samo u izrazu *u poglèdu* i nekim sličnim od iste imenice. Imenica *òblik* ide u svim padežima osim N/A po n. p. *b*, a imenica *kòmād* ponaša se kao u Slavonskom Brodu s tom razlikom da u D ima čeonu naglasak.

Kod imenica I-vrste lokativni se naglasak javlja u relativno mala broja imenica u D/L. Nekoliko primjera s visnim nastavkom: *o mojoj částj, o toj nòci, nòci* (D), *u cijèvi, o jednoj određennoj stvári, u sōli, sòli* (D). Ipak, *u làži* i *o toj tvojoj làži*.

6. Sisak. Za imenice e-vrste zabilježio sam sljedeće primjere razlike dativa bez prijedloga i lokativa: *pokoj mu dūši, dati zainteresiranoj strāni, dati vōjscj, posvetio sam zēmljji, radujem se vōdi*, ali D *glāvi, rúci, zīmi*, a i *posvetiti se dūši*, pa se čini da se silazni naglasak čuva samo u izrazu *pokoj mu dūši*, što se imenice *dūša* tiče. Dativi imenica ove skupine s prijedlozima imaju uzlazne naglaske¹⁸. Imenica *sūza* ide po n. p. *a*, a *međa* se koleba.

¹⁸ Prijedlog *k* nisam uvrstio jer u našim štokavskim govorima nije uobičajen.

Od imenica navedenih pod 2. 2. *krâj* i *rât* imaju visan nastavak u D/L, a imenice *kûp* i *Křk* se kolebaju između n. p. *a* i *b*. Imenice *čâj*, *přst*, *krûh* pripadaju n. p. *a* i imaju u svim padežima jednine kratak silazan naglasak, a imenice *čas*, *dlân*, *pláč*, *splět* pripadaju n. p. *b*. Imenica je *jâd* n. p. *c*.

Jednosložice n. p. *c* dugih osnova imaju uglavnom u D dug silazan, a u L dug uzlazan naglasak, npr. *radovati se snijegu*, *država je dala grâdu*, *život sam posvetio râdu*, *zahvaljujući râdu*, *unatoč mrâku*, *unatoč njezinom iritantnom glâsu*, *u grâdu*, *u jâdu*, *po zvûku*, ali i *kao da govorim zîdu*, *ona se nada brâku*, *hvala na trûdu*, *u sôku od jabuke*, *orijentiram se prema zvûku*, gdje bi prema Raguž (1997) prijedlog *prema* tražio lokativ. U svim ostalim primjerima ovaj tip imenica s prijedlogom *prema* ima dug uzlazan naglasak, npr. *biti plaćen prema râdu*, *ljubav prema rodnom grâdu*, *okrenut prema brijegu* itd. S prijedlogom *nasuprot* imam zabilježene primjere *nasuprot vòjsci* i *nasuprot vlâku*, ali treba naglasiti da prijedlog *nasuprot* kod ispitaničice inače ide s genitivom. Kod kratkih osnova naglasak više ovisi o tom o kojoj je imenici riječ i radi li se o stalnom izrazu, a manje o tom je li imenica u D ili L, npr. D *lèdu*: *na lèdu*, ali i D *bròju*: *o bròju*: *na bròju*, D *mèdu*: *u mèdu*, D *mòstu*, *bròdu*: *na mòstu*, *na bròdu*. Kod imenica s nepostojanim *a* uzlazan sam naglasak zabilježio jedino u izrazu *na nòktu*. U višesložica nisam zabilježio sačuvan stari lokativni naglasak. Imenica *òblik* ima uglavnom u svim padežima čeonu naglasak, dok imenica *kòmâd* pripada n. p. *b*.

U imenica *i*-vrste samo je rijetko visan nastavak u L, a pravila nema. Uvijek je, naravno, visan nastavak u izrazu *po nòci*, ali *o toj nòci* i *nòci* (D), ipak *u (velikoj) pèci*, ali *prilazim pèci*.

Valja još napomenuti da sam kratko usmeno ispitao još nekoliko Siščana i da tom prilikom kod njih ili nisam uočio nikakvo razlikovanje D i L ili ga je bilo, ali nipošto u ovolikoj mjeri.

7. Drinovci. Od imenica n. p. *c* *e*-vrste različit dativni naglasak u odnosu na lokativni zabilježio sam u sljedećim primjerima: *divim se jutarnjoj ròsi*, *država će dati vòjsci* (L *u vòjsci*), *pokoj mu dûši*, *posvetiti se dûši*, *prilazim dâsci* (v. pod 1. u ovom poglavlju), *posvetiti zèmlji*. Imenica *mèda* pripada n. p. *a*, a imenica *sûza* n. p. *b*. Od imenica *a*-vrste navedenih pod 2. 2. *krâj*, *rât*, *čâj*, *krûh*, *dlân*, *jâd* pripadaju n. p. *a*, a u D/L imaju visan nastavak. Imenice *splět*, *čas*, *kûp*, *Křk* pripadaju n. p. *b*. Visnost u L imenice *přst* ovisi o tom prenosi li se naglasak na prednaglasnicu, npr. L - *nâ prstu*, ali *nâ ovòm přstu*.

Kod jednosložica n. p. *c* dugih osnova zabilježio sam samo dva primjera s dugim silaznim naglaskom u D, a to su: *kao da govorim zîdu* i *država je dala grâdu*. Svi su ostali primjeri D i L imenica ovoga tipa imali dug uzlazan naglasak. U kratkih osnova zabilježio sam dativne *lèdu*, *bròju*, *mèdu*, ali i *mòstu*, *bròdu*, *plòdu*, *nòsu*, a u svim je ostalim primjerima kratak uzlazan naglasak. Od imenica s nepostojanim *a* uzlazne sam naglaske zabilježio u izrazima *na nòktu* i *u kojem smíslu*. Kod višesložica stari se lokativni naglasak čuva u izrazu *na svakom korâku* i sličnim izrazima s istom imenicom (g = *korâkâ*). Imenica *kòmâd* ima u svim padežima jednine čeonu naglasak osim u D/L, koji glase *komâdu*. Imenica *òblik* u množini se koleba u naglasku, a u jednini, čini se, ponaša se kao i imenica *kòmâd*.

U jednosložica se i-vrste lokativni naglasak vrlo dobro čuva i proširen je i na D, npr. *(o) kćeri, po dõbi, u jednoj kãpi, rijéçi, nõçi*. Rijetki su primjeri u L i D sa silaznim naglascima. U višesložica lokativni se naglasak čuva u izrazu *na paméti*.

8. Orebić. U imenica e-vrste spomenutih pod 2. 1. D i L imaju jednak naglasak. Imenice *sûza* i *měđa* pripadaju n. p. *a*, a i kod imenice *daska* zabilježio sam N i D s kratkosilaznim naglaskom. U imenica a-vrste n. p. *a* kao što su *rät, kräj, splët, kùp, çäs, dlän, přst* nisam zabilježio visne nastavke u D/L. Imenica *Křk* u ispitanice pripada n. p. *b*.

Jednosložice dugih osnova n. p. *c* a-vrste u D/L imaju dug uzlazan naglasak. Kratke osnove u ovim padežima uglavnom imaju kratak silazan, a rijetko kratak uzlazan naglasak. Nema jasnih pravila osim da imenica *nõs* u D/L uvijek ima kratak uzlazan naglasak. Inače ispitanica u gotovo istim primjerima nekad ima kratki silazni, a nekad kratki uzlazni naglasak. Nekoliko primjera: *oni su nam nešto u ròdu, ne radujem se lèdu, trčimo prema mõstu, pisati o brõju, u brõdu, po nõsu, sličan nõsu, nõsu* (D), *prema lèdu* i *prema lèdu, prema plòdu, plòdu* (D). Imenice s nepostojanim *a* nemaju visan lokativni nastavak. Imenica *õblük* ima čeonni naglasak u cijeloj paradigmi. Imenica *kõmãd* ima visan nastavak u L (*u jednom komãdu*).

U imenica i-vrste uzlazan sam naglasak zabilježio samo u izrazima *po cúdi* i *na paméti*.

9. Lovreć. Među imenicama e-vrste čeonni naglasak u dativu zabilježio sam u sljedećih imenica: *zîma (zîmi, unatoč zîmi), dúša (pokoj mu dūši, posvetiti se dūši: na dūši), zèmlja (zèmlji: na zèmlji), vójska, mèđa* (c), *grána, gréda, daska*, ali *vjerovati mudroj glávi* i *čvrstoj rúci, dati zainteresiranoj stráni* itd. Imenice *rät, kräj, pläč, jäd, çäj* imaju visan nastavak u L, ali ne u D. Ipak se kaže *nà kraju*, ali *u mom krāju*. Imenice *Křk, splët, çäs* pripadaju n. p. *b*. *přst* i *krùh* pripada n. p. *a* i u svim padežima jednine ima kratak silazan naglasak (*nà prstu, ù kruvu*).

Jednosložice dugih i kratkih osnova a-vrste n. p. *c* gotovo uvijek u D imaju silazne, a u L uzlazne naglaske (prijedlog *prema* se ne promatra). Nekoliko primjera: *veseliti se snijègu, sličan kljûnu ili nõsu, lèdu, brõju, plòdu, brõdu, mõstu, mèdu* (D), *govoriti zîdu, nasuprot vlâku, dati grãdu, zahvaljujući ràdu, u rádu, u grãdu, na trúdu, na (starom) mõstu, u mèdu, u plòdu, po nõsu, u brõdu*. Dva su dativa dugih osnova u tekstu naglašena uzlazno (*ona se nada bráku* i *cijeli život posvetio sam zèmlji i rádu na zèmlji*) i samo jedan lokativ kratke osnove silazno (*vidim jednu muhu u sòku od jabuke*). Ove se dvije skupine imenica s prijedlogom *prema* ponašaju zaista zanimljivo, i to tako da duge osnove s tim prijedlogom imaju "lokativni", a kratke osnove "dativni" naglasak s po jednom iznimkom za svaki tip imenica (*orijentiram se prema zvûku* (ista iznimka kao pod 6. u ovom poglavlju) i *sudeći prema lèdu*). Ostali primjeri s prijedlogom *prema*: *trčati prema mõstu, autobus je jurio prema grãdu, ići prema brõdu, platit će vam se prema plòdu vašeg rada, okrenut prema brijègu, ljubav prema rodnom grãdu, što je šuma prema grãdu, to je bečarstvo prema bráku*.

Imenice s nepostojanim *a*, osim imenice *smísao*, koja čuva lokativni naglasak, u svim padežima jednine imaju silazne naglaske. Od višesložica lokativni naglasak

čuva imenica *kòrāk*, a i g glasi *korákā*. *Kòmād* i *òblīk* imaju u svim padežima jednine čeonu naglasak.

Imenice se i-vrste ponašaju različito. Primjeri: o *tvojoj rijēči*, *rijēči* (D), o *toj nòći*, *nòći* (D), u *pēći*, *pēći* (D), na *kòsti*: na *ovoj kòsti*, *uhvatiti u lāži*: o *toj tvojoj lāži*, na *vlāsti*, *plivati u māsti*, u *cijēvi*, o *jednoj određenoj stvāri*, u *plijēsni*, po *ćúdi*, na *pamēti*, u *mīsli*, o *glādi*, u *jednoj kāpi*, u *krvi*, (o) *kčēri*, u *mlādosti*, o *stārosti*.

10. Žrnovnica. Silazne naglaske u D zabilježio sam u sljedećih imenica e-vrste: *rúka*, *dúša*, *vójska*, *zíma*, *gréda*, *zèmlja*, *nòga*, *vòda*, *dàska*. Ipak *glāvi* (*vjerujemo njegovoj mudroj glāvi i čvrstoj rūci*), *strāni*, *zími*, *grāni* itd. Sūza i međa pripadaju n. p. a. Imenice *rāt*, *Křk* imaju visan nastavak u L. Imenica *krāj* ima visan lokativni nastavak u izrazu *na krāju*, a vjerojatno u još nekima u kojima znači *svršetak*. Imenica *splēt* pripada n. p. b.

U jednosložica je n. p. c dugih osnova L uvijek visna nastavka, a D ponekad, npr. *veseliti se snijēgu*, *nasuprot vlāku*, *sličan kljūnu*, *govoriti zīdu*, ali *posvetiti život rádu*, *zahvaljujući rádu*, *nadati se brāku*. U kratkih je osnova u L kratak uzlazan (ponekad i kratak silazan), a u D kratak silazan naglasak, npr. *na (starom) mòstu*, u *ròdu*, u *sòku*, na *bròju*, ali o *bròju*, u *mèdu*, *bròju*, *mèdu*, *lèdu*, *mòstu*, *bròdu* (dativi). Ipak *sličan plòdu višnje* (jedina iznimka). Imenice obiju osnova s prijedlogom *prema* imaju uzlazne naglaske, npr. *plaćen prema rádu*, *juriti prema grādu*, *okrenut prema brijēgu*, *sudeći prema lèdu*, *ići prema bròdu*, *platit će vam se prema plòdu vašeg rada*. Ipak: *prema mèdu koji prodaješ*, *znam kakav si pčelar (usp. u mèdu)* i *ožiljak se spuštao ravno prema nòsu*. Od imenica s nepostojanim a visan nastavak u L ima imenica *smísao*, a u višesložica stari sam naglasak zabilježio u primjerima *na oprézu*, u *slučāju*, u 9. *mjesecu*, na *svakom korāku*, u *poglédu*, u *jednom komādu*, ali ne znam koleba li se ta imenica. Inače ona, kao i imenica *òblīk* ima u jednini čeonu naglasak.

Imenice i-vrste uglavnom imaju poopćen silazni naglasak u svim padežima jednine. Primjeri s uzlaznim naglaskom: u *sòli*, na *kòsti*, po *ćúdi*, na *vlāsti*, *plivati u māsti*, u *cijēvi*, na *pamēti*, o *staròsti*. Primjeri sa silaznim naglascima: o *toj nòći*, *toj nòći* (D), na *ovoj kòsti*, u *pēći*, *pēći* (D), o *tvojoj rijēči*, *njezinoj rijēči* (D), o *čēri*, *čēri* (D), o *mojoj čāsti*, *uhvatiti u lāži*, o *toj tvojoj lāži*, o *jednoj određenoj stvāri*, u *jednoj kāpi*, u *plijēsni*, o *toj u křvi*, po *dòbi*, *mīsli*, u *mlādosti*.

11. Split. Podaci za Split s obzirom na govor doma također nisu sasvim relevantni, a međusobno se znatno razlikuju. Ipak ih uvrštavam u rad, i to prvo podatke dobivene od 3., zatim od 1., a potom od 2. ispitanice.

A Podaci dobiveni od 3. ispitanice. Među primjerima imenica e-vrste n. p. c silazan naglasak u D imaju samo *veseliti se zīmi* i *unatoč zīmi*. Imenica *sūza* pripada n. p. a, a imenica se *međa* koleba u naglasku i paradigmi, ali teži n. p. a. Imenica *krāj* čuva lokativni naglasak u izrazu *na krāju*. Imenice *rāt*, *čas*, *dlān*, *Křk*, *splēt*, *kūp*, *jād*, *plāč* imaju u D/L kratak uzlazan naglasak, a *čaj* i *přst* imaju kratki silazni naglasak u cijeloj paradigmi.

Kod dugih osnova n. p. c a-vrste silazan sam naglasak u D zabilježio samo u primjeru *kao da govorim zīdu*. U kratkih se osnova silazan naglasak javlja samo u D, a u D se javlja i uzlazan naglasak. Primjeri D sa silaznim naglaskom: *dodati bròju*,

smišljati ime brödu, dodati mëdu, sličan plödu. Primjeri D s uzlaznim naglaskom: *ne radujem se lëdu, divim se mõstu, sličan nõsu, šta je tom tvom nõsu*. S prijedlogom *prema* ove imenice uvijek imaju uzlazan naglasak. Od imenica s nepostojanim *a* lokativni naglasak čuva imenica *smısao*, a u višesložica on se čuva u izrazima *u slučāju* i sl. i u *po glëdu* i sl. te u L imenice *kõma(:)d*, dok imenica *öbli(:)k* ima čeonu naglasak u cijeloj paradigmi.

Lokativni se naglasak imenica i-vrste čuva bolje nego kod ostalih dviju ispitanica. Primjeri s uzlaznim naglascima: *toj nõci* (D), *uhvatiti u lãži, na vlãsti, plivati u mãsti, pëci* (D), *u pëci, po ćúdi, na pamëti*. Primjeri sa silaznim naglascima: o toj tvojoj lãži, o mojoj čãsti, kćëri (D), o tvojoj kćëri, na (ovoj) kõsti, rijëci (D), o tvojoj rijëci, u cijëvi, o jednoj određenoj stvãri, o glãdi, u jednoj kãpi, u plijëсни, o toj mĩsli, u křvi, po dõbi, o stãrosti, u mlãdosti.

B Podaci dobiveni od 1. ispitanice. Od imenica e-vrste n. p. *c* D sa silaznim naglascima imale su imenice *dãska* i *grëda*. Imenice *krãj, jãd, plãč, čãj, Křk, přst, kűp* imaju kratak silazan naglasak u D/L. Imenice *dlãn, čãs, splët, rãt* u L, za razliku od D, imaju visan nastavak, ali ipak *u tom krvavom rãtu*.

Od imenica dugih osnova a-vrste n. p. *c* čeonu se naglasak u D javlja jedino u primjerima *veseliti se snijëgu, sličan kljũnu*, a u L se ne javlja. U kratkih je osnova u D uglavnom kratki silazni, a u L kratki uzlazni naglasak. Primjeri s kratkim silaznim naglaskom: *lëdu, nõsu, brõju, mëdu, plödu* (dativi), *o brõju, u mëdu, u sòku*. Primjeri s kratkim uzlaznim naglaskom: *po nõsu, u plödu, u ròdu, u bròdu, na mõstu, na brõju, na (starom) mõstu, smišljati ime bròdu, diviti se mõstu*. Ove imenice s prijedlogom *prema* bez obzira na njegovo značenje imaju kratak silazan naglasak uz iznimku *trčimo prema mõstu*. Ostali primjeri: *prema mëdu... znam kakav si pčelar, sudeći prema lëdu, idemo prema brödu, platiti prema plödu rada, spuštati se prema nõsu*. Od imenica s nepostojanim *a* imenica *smısao* ima u L visan nastavak. Od višesložica stari naglasak čuva se u izrazu *na svakom korãku* i vjerojatno još kojem s ovom imenicom, a i g glasi *korãkã*. Isto vrijedi i za L imenice *pögled*. Imenica *kõmad* također ima u L visan nastavak, a drugdje u jednini čeonu naglasak. Imenica *öblik* se koleba, ali uglavnom u jednini ima čeonu naglasak, dok se naglasak u množini ujednačio prema *g/d/l/i*.

U imenica se i-vrste samo rijetko javlja visan lokativni nastavak. Primjeri su: *na vlãsti, plivati u mãsti, po ćúdi, na pamëti*.

C Podaci dobiveni od 2. ispitanice. Sljedeći su primjeri D imenica e-vrste n. p. *c* s čeonim naglaskom: *veseliti se zĩmi*, (ali *unatoč zĩmi*), *pokoj mu dũši*, (ali *posvetiti se dũši*), *dati võjsci* (L - u *võjsci*). Imenice *sũza* i *mëđa* pripadaju n. p. *a*. Imenice n. p. *a*, osim imenice *krãj* u izrazima *na krãju* i sl., nemaju visan lokativni nastavak. Takve su npr.: *rãt, přst, plãč, jãd, čãj, dlãn, splët*. Imenica *čãs* pripada n. p. *b*.

U imenica a-vrste n. p. *c* dugih osnova silazan sam naglasak zabilježio samo u primjerima *država je dala grãdu, kao da govorim zĩdu* i *hvala na trũdu* (usp. Mrkopalj i Sisak). Za naglasak kratkih osnova nema čvrstih pravila. Primjeri s kratkim uzlaznim naglaskom: *u ròdu, na brõju, u bròdu, u nõsu, idemo prema bròdu, prema plödu, prema nõsu, plödu, nõsu* (D). Primjeri s kratkim silaznim naglaskom: *trčimo prema mõstu, lëdu* (D), *na (starom) mõstu, mõstu* (D), *na lëdu,*

prema leđu, u mēdu, mēdu (D), *u sōku*. Imenice s nepostojanim *a* nemaju visni nastavak u L. Od višesložica imenica *pōglēd* čuva u izrazu *u poglēdu* lokativni naglasak. Imenica *ōblik* ponaša se kao i pod B stom razlikom da L glasi *u obliku*. Imenica *kōmād* ima u jednini čeonu naglasak.

Osim izraza *na pamēti* nisam zabilježio nijedan primjer imenica i-vrste s visnim lokativnim nastavkom.

12. Pirovac. U imenica e-vrste nisam zabilježio razliku između D i L, ali sam zabilježio N *grēda*, a i D *grēdi* (oboje dvaput). Imenice *sūza* i *mēda* pripadaju n. p. *a*. Od imenica n. p. *a* a-vrste jedino imenica *kraj* u značenju *svršetak* ima analogno visan lokativni nastavak (*na krāju*). Ostale imenice ovoga tipa (*rāt, jād, plāč, krūh, Křk, čās, čāj, přst, splēt, dlän*) imaju jednak naglasak u svim padežima jednine.

Od jednosložica dugih osnova n. p. *c* a-vrste zabilježio sam četiri primjera D sa silaznim naglaskom: *kao da govorim židu/zīdu, država je dala grādu, posvetio je cijeli život rādu na zemlji, sličan kljūnu*. Ostali D i L imali su uzlazan naglasak. Kratke osnove češće imaju silazan naglasak u obama padežima, a rjeđe uzlazan. Primjeri sa silaznim naglaskom: *leđu, brōju* (D), *o brōju, na brōju, u brōdu, brōdu* (D), *na (starom) mōstu, u mēdu, mēdu* (D), *u sōku, sličan nōsu, što je tom tvom nōsu*. Primjeri s uzlaznim naglaskom: *u rōdu, po nōsu, u plōdu, na leđu i na lédu* (kanovačko duljenje), *sličan plōdu* (kanovačko duljenje). Primjeri s prijedlogom *prema*: *trčimo prema mōstu, idemo prema brōdu, ožiljak se spuštao prema nōsu, prema mēdu... znam kakav si pčelar, sudeći prema leđu, platiti prema plōdu rada*. Takva se raspodjela naglasaka poklapa s Raguž (1997), ali ako se usporedi s gornjim primjerima kratkih osnova, prestaje biti jasno u kojoj je mjeri presudno značenje prijedloga *prema*, a u kojoj mjeri težnja pojedinih imenica k silaznomu ili uzlaznomu naglasku u D i L. U izrazu se *u smislu* javlja i dug silazan i dug uzlazan naglasak, a u ostalih se imenica s nepostojanim *a* javljaju samo silazni naglasci. Ni u jedne višesložice nisam zabilježio očuvan lokativni naglasak. Imenice *ōbli(:)k* i *kōma(:)d* pripadaju n. p. *b* s iznimkom N/A, koji imaju čeonu naglasak.

U imenica se i-vrste ne čuva visnost u L. Iznimka je izraz *na pamēti*. Zanimljiva je još već spomenuta razlika u duljini između stalnoga izraza *uhvatiti u lāži* i dijela rečenice *o toj tvojoj lāži*.

13. Šibenik. U imenica e-vrste nisam zabilježio nijednu razliku između D i L. Imenice *sūza* i *mēda* pripadaju n. p. *a*. Imenice *rāt, plāč, čāj, čās, splēt* imaju visan nastavak u D/L, a imenica *kraj* u izrazima *na krāju* isl. Imenice *krūh, přst, jād, dlän, jād* imaju jednak naglasak u svim padežima jednine. Imenica *Křk* pripada n. p. *b*.

Jednosložice dugih osnova n. p. *c* a-vrste u D/L imaju dug uzlazan naglasak. Kratke osnove u tim padežima imaju kratak uzlazan naglasak, a jedine su iznimke koje sam zabilježio: *dodati brōju, o brōju* (ali *na brōju*), *dodati mēdu, u sōku od jabuke pored u sōku*. U imenica s nepostojanim *a* visan sam lokativ zabilježio u izrazu *u kojem smīslu*. U višesložica nisam zabilježio visan lokativni nastavak. Imenica se *kōmād* ponaša kao u Pirovcu, a imenica *ōblik* kao u Vinkovcima s tom razlikom da L glasi *u obliku*.

U imenica i-vrste lokativni sam naglasak zabilježio samo u sljedećim primjerima: *uhvatiti u lāži* (ali *o toj tvojoj lāži*), *na vlāsti, o jednoj određenoj stvári* i *po ćúdi*.

14. Tisno. Od imenica e-vrste n. p. *c* silazan sam naglasak u D zabilježio u imenica *dúša* (*pokoj mu dūši*, ali *posvetiti se dūši*), *gláva* (*vjerujemo njegovoj mudroj glávi*), *zèmlja* (*posvetiti život zèmlji*), i *zíma* (*radovati se zími*). Imenice *sūza* i *mèđa* pripadaju n. p. *a*. U imenica n. p. *a* kao *krâj*, *rât*, *jäd*, *pläč*, *Křk*, *čäs*, *přst*, *dlän*, *splèt* nema analogne visnosti lokativnoga nastavka.

Jednosložice a-vrste n. p. *c* dugih osnova u D najčešće imaju silazan, a u L uzlazan naglasak. Primjeri sa silaznim naglaskom: *veseliti se snijègu*, *kao da govorim zïdu*, *država je dala grádu*, *posvetiti rádu*, *zahvaljujući rádu*, *po zvûku*. Primjeri s uzlaznim naglaskom: *u grádu*, *u rádu*, *na trúdu*, *nadati se bráku*. Kratke osnove češće (u D i L) imaju silazan, a rjeđe (čini se samo u L) uzlazan naglasak. Primjeri: *lèdu*, *bròju* (D), *o bròju*, *na bròju*, *na mòstu*, *u söku*, *bròdu* (D); *na starom mòstu*, *u bròdu*, *u ròdu*, *na lèdu*. Primjeri s prijedlogom *prema*: *trčimo prema mòstu*, *okrenut prema brijègu*, *orijentiram se prema zvûku* (usp. *po zvûku*); *ljubav prema rodnom grádu*, *što je šuma prema grádu*, *to je bečarstvo prema bráku*, *plaćen prema rádu*. S obzirom na to da ispitanica nije pročitala potpun tekst, nema dovoljno primjera da bi se moglo pouzdano zaključivati o naglasku kratkih osnova i imenica s prijedlogom *prema*. Imenice s nepostojanim *a* nemaju visan nastavak u lokativu. U višesložica nisam zabilježio stari lokativni naglasak. Imenica *kòmād* u jednini ima čeonu naglasak. Imenica *öblík* u jednini ima čeonu naglasak, a u množini zaosnovni ovisak.

Ima nekoliko primjera imenica i-vrste sa svim trima uzlaznim naglascima u L: *uhvatiti u läži* (pored *o toj tvojoj läži*), *u cijěvi*, *o jednoj određenoj stvãri*¹⁹, *u plijésni*, *po ćúdi*, *na paméti*. U većini je primjera silazan naglasak.

15. Zadar/Vinjerac. Nisam zabilježio nijedan primjer imenica e-vrste s dativnim naglaskom različitim od lokativnoga. Imenica *krâj* ima visan lokativni nastavak u izrazu *na krâju* i sl. Imenica se *rât* koleba, pa nekad ima L u *rätu*, a nekad u *rätu*. Od imenica *jäd*, *pläč*, *čäj* zabilježio sam dativne *jädu*, *pläču* (G - *pläča*), *čäju*, ali L s visnim nastavkom. Imenice *Křk*, *čäs*, *dlän* pripadaju n. p. *b*.

Jednosložice dugih i kratkih osnova n. p. *c* a-vrste u D/L imaju uzlazne naglaske. Malobrojni su primjeri sa silaznim naglascima: *sličan kljûnu*, *lèdu* (ali *na lèdu*, *prema lèdu*), *bròju* (D), *o bròju* (ali *na bròju*), *mèdu* (D), *prema mèdu* (ali *u mèdu*). Od imenica s nepostojanim *a* lokativni naglasak čuva imenica *smısao* u izrazima *u smıslu* i sl. Kod višesložica se on čuva u izrazima *u poglédu* i sl., *i na svakom koráku*. I g imenice *kõrāk* glasi *korákā*. Imenice *öblík* i *kòmād* pripadaju n. p. *b* uz iznimku N/A.

Kratke osnove imenica i-vrste nešto bolje čuvaju lokativni naglasak, a on se kod njih često, a i kod imenice *stvâr*, širi i na dativ. Osim toga on se čuva u nekim stalnim izrazima. Primjeri imenica i-vrste s uzlaznim naglaskom: *o toj nõci*, *toj nõci*, *čëri* (D), *o tvojoj čër*, *uhvatiti u läži*, *pëci* (D), *u pëci*, *u söli*, *na ovoj kõsti*, *na vlâsti*, *plivati u másti*, *o jednoj određenoj stvãri*, *prigovara svakoj stvãri*, *po dób*, *na paméti*. Primjeri imenica i-vrste sa silaznim naglaskom: *na kõsti*, *o toj tvojoj läži*, *o mojoj čãsti*, *rîči* (D), *o tvojoj rîči*, *u cïvi*, *u plısnı*, *odan vlâsti*, *primjereno tvojoj dõbi*, *o toj mısli*, *u křvi*, *po ćúdi*, *ò starosti*, *u mlädosti*.

¹⁹ Imenica bi *stvar* ovdje zapravo trebala imati neoakut u cijeloj paradigmi, ali to nisam uspio provjeriti.

Iz prethodnih se opisa vidi da u većini govora postoje samo ostaci razlike između dativa i lokativa, negdje sasvim neznatni, a negdje nešto veći. Ako i ne uzmemo u obzir rubne kategorije imenica kao što su pojedine imenice e-vrste i neke imenice a-vrste n. p. *a*, ova se dva padeža ipak razlikuju u Lovreću, osobito na temelju jednosložica dugih i kratkih osnova n. p. *c* a-vrste, zatim u Žrnovnici na temelju istih imenica, u Sisku i Tisnom samo na temelju dugih osnova i kod 1. ispitanice u Splitu na temelju kratkih osnova. Ipak, ni u Lovreću, a kamoli drugdje, to razlikovanje nije beziznimno, iako bi se barem neke nedosljednosti mogle objasniti s jedne strane eventualnim pogreškama pri čitanju, a s druge time što se neke imenice u pojedinim padežima rjeđe upotrebljavaju ili što su manje uobičajene u nekim govorima.

Što se tiče prijedloga *prema*, jedino je jasno da u mojih ispitanika nema Raguževe značenjske razlike. Možda bi se ona pokazala u Tisnom, premda je i to upitno (*ljubav prema rodnom grádu*), a i kratke su osnove a-vrste n. p. *c* u Pirovcu nedovoljno jasan pokazatelj. U Lovreću kratke osnove imaju uz ovaj prijedlog silazan, a duge uzlazan naglasak, u Žrnovnici imenice obiju osnova imaju uzlazan, u Sisku duge osnove imaju uzlazan, a u 1. ispitanice u Splitu kratke osnove imaju silazan naglasak. Primjeri se za Tisno ne daju uopćiti (v. 3. 14.). Jedino u Žrnovnici prijedlog *prema* jasno se slaže s lokativom. Slika u ostalih ispitanika dala bi se povezati s težnjom da duge osnove n. p. *c* a-vrste u D/L poopćavaju lokativni, a kratke osnove dativni naglasak. Treba još naglasiti da duge osnove s prijedlogom *prema* svagdje osim u Tisnom, gdje nema dovoljno podataka, imaju uzlazan naglasak. Moglo bi se nagađati o uzroku činjenice da se cijepanje naglasaka javlja baš kod prijedloga *prema*. Jedan je mogući uzrok što je *prema* u povijesti upravljao i dativom i lokativom (prema ARj i genitivom i instrumentalom), a drugi je što je *prema*, kao nenaglašen dvosložan prijedlog, na pola puta između jednosložnih prijedloga *na*, *o*, *po*, *pri*, *u*, idealnih za čvrste veze, i naglašenih uglavnom trosložnih prijedloga koji idu s dativom (v. b. 18).

4. ZAKLJUČAK

Hrvatski standard ima više otvorenih pitanja. U prvom su planu takva pitanja vezana uz pravopis i leksik. Pristup je jednih jezikoslovaca njihovu rješavanju radikalniji, a drugih konzervativniji. U rješavanju pitanja, koje proizlazi iz prethodnoga poglavlja, tj. jesu li našem standardnom jeziku potrebni i dativ i lokativ, može se pristupiti radikalno i konzervativno. I jedan i drugi pristup može izazvati opravdane prigovore, a isto tako ima i utemeljene razloge.

1. Neki razlozi za ukidanje jednoga padeža. Kao što se iz prethodnoga poglavlja vidi, u većini istraženih govora postoje male razlike između dativa i lokativa često ograničene na određene izraze, a nipošto se ne može govoriti o jasnom i postojanom razlikovanju naglasaka ovih dvaju padeža u cjelini u velikim/stabilnim kategorijama imenica, pa bi se prema tome jedan od ovih dvaju padeža, a s obzirom na sintakse padeža jezika kao što su starogrčki i njemački prirodno bi bilo da to bude lokativ, trebao ukinuti. Lokativ je kao kategorija sveden na pojedine dijalekte, a standard bi je, kao naddijalektalan, trebao izbaciti. Takav bi zahvat riješio i nesuglasice oko prijedloga *prema*, koji je još jedan dokaz (gramatike, Lovreć, itd.) da ova dva padeža, najblaže rečeno, nisu stabilna. Nadalje, u ovakvu slučaju, tj. pri propisivanju naglasaka

u pojedinim padežima, propis mora biti opis govora većine jer će ga se inače vrlo malo govornika pridržavati ili, bolje rečeno, sustavi mala broja govornika bit će u skladu s propisom. Konačno, ukidanje bi lokativa ukinulo i shvaćanje da je osnovna razlika između dativa i lokativa u tom što je lokativ prijedložni padežni izraz te da je naglasna razlika zalihosna, koje nalazimo čak kod nekih naših jezikoslovaca²⁰. Jedini su mogući kriteriji za razlikovanje padeža u našem jeziku morfološke i prozodijske razlike u sklonjivoj riječi, a u slučaju dativa i lokativa to su naglasak imenica i eventualno navezak zamjenica i određenoga lika pridjeva. Osim toga, i dativ zasada uza se može imati prijedloge, a ako je naglasak zalihostan, tada bismo i dativ s prijedlogom mogli pridružiti lokativnomu prijedložnomu padežnomu izrazu i sve to smatrati lokativom, a isto bismo tako mogli, ako ne bi bila bitna razlika u sklonjivoj riječi, primjerice akuzativ podijeliti na padež bez prijedloga i prijedložni padežni izraz, što god to značilo.

2. Neki razlozi za neukidanje lokativa. Iako se u većini istraženih govora razlika između D i L čuva samo u ostacima, ipak se u nekima ova dva padeža uz neke iznimke vrlo jasno razlikuju. U takvim govorima razlikovanje ne mora obuhvaćati sve imenice određenoga naglasnoga tipa da bismo govorili o dvama padežima. Bitno je samo da je razlikovanje u nekoj skupini imenica dosljedno. Osim toga, i u onim govorima gdje se razlika čuva samo u ostacima, ona ipak postoji, i može se često svesti na neke pravilnosti, kao primjerice da određena kategorija imenica u dativu ima dvostruk naglasak, makar se jedan od dvaju naglasaka javljao sasvim rijetko, a u lokativu samo jedan ili obratno. Možda bi se zbog svega toga postojećemu sustavu samo trebao dodati još neki alternativan sustav s minimalnim razlikama između ovih dvaju padeža, iako je upitno koliko je to u propisu racionalno, ali propis i ide u tom smjeru. Ostaje otvorenim i pitanje kakav bi trebao biti opis/propis naglasaka u dativu nastalu nakon ukidanja lokativa s obzirom na to da se sustavi međusobno znatno razlikuju. Taj bi propis zacijelo morao biti pun dvostrukosti te bi se umjesto sustava dativa i lokativa, koji stvara zablude, zbog ostataka lokativa vjerojatno ipak moralo uvesti razlikovanje skupina prijedloga s dativom s obzirom na naglasak imenica, a pitanje je je li takav sustav poželjniji od dosadašnjega.

LITERATURA

ARj = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-XXIII, JAZU, Zagreb, 1881-1976.

Babić i sur. = S. B a b i ć, D. B r o z o v i ć, M. M o g u š, I. Š k a r i ć, S. T e ž a k,; *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU/Globus, Zagreb, 1991.

Barić i sur. = E. B a r i ć, M. L o n č a r i ć, D. M a l i ć, S. P a v e š i ć, M. P e t i, V. Z e č e v i ć, M. Z n i k a, *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.

Mislav B e n i ć, uskoro: "Osnovni podaci o osječkoj akcentuaciji", *Filologija*.

²⁰ Ham, Sanda. 1995. *Šišjeka ili Osijéka*. Jezik, 42/4: 103-106. Zagreb. 2006., prema Martinović (v. popis literature). Shvaćanje da je lokativ padež koji se slaže s jednim prijedlozima, dok se dativ slaže s drugima ili stoji bez prijedloga, pri čemu se ne pomišlja ni na kakvu drugu razliku, rašireno je među visokoobrazovanim nekroatistima, a pridonosi mu i nastava jezika u osnovnim i srednjim školama.

BHŽ = I. B r a b e c, M. H r a s t e, S. Ž i v k o v i ć, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1958.

Daničić 1892 = Đuro D a n i ć i ć, *Oblici hrvatskog ili srpskog jezika*, Zagreb, 1892.

Florschütz 1916 = Josip F l o r s c h ü t z, *Gramatika hrvatskog jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole*, Zagreb, 1916.

Florschütz 1940 = Josip F l o r s c h ü t z, *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb, 1940.

Mate K a p o v i ć, "Naglasne paradigme o-osnovā muškoga roda u hrvatskom", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, br. 32, 2006, str. 159-172.

Mate K a p o v i ć, "Naglasne paradigme imeničnih i-osnovā u hrvatskom", *Croatica et Slavica Iadertina*, br. 3, 2007, str. 71-79.

Maretić 1963 = Tomislav M a r e t i ć, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.

Martinović = Blaženka M a r t i n o v i ć, *Naglasna kolebanja imenica u hrvatskome standardnom jeziku* (doktorska disertacija u rukopisu).

Slavko P a v e š i ć (ur.), *Jezični savjetnik s gramatikom*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971.

Raguž 1997 = Dragutin R a g u ž, *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb, 1997.

SP = J. S i l i ć, I. P r a n j k o v i ć, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

TB 1969 = S. T e ž a k, S. B a b i ć, *Pregled gramatike hrvatskog jezika*, Zagreb, 1969.

TB 2004, S. T e ž a k, S. B a b i ć, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.

STICHWÖRTER ZUR AKZENTUIERUNG DER SUBSTANTIVE IM DATIV UND LOKATIV
SINGULAR IN EINIGEN MUNDARTEN MIT DEM NEUŠTOKAVISCHEN AKZENTSYSTEM
ALS RICHTLINIEN ZUR STANDARDISIERUNG DER KROATISCHEN SPRACHE

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Artikel wird die Akzentuierung der Substantive im Dativ und im Lokativ Singular, wie sie in den Grammatiken der kroatischen Sprache vorgeschrieben wird, mit der Akzentuierung der Substantive in einigen neuštokavischen Mundarten verglichen. Es wird auch versucht, die Uneinigkeit der Grammatiken in Bezug auf die Präposition "prema" in den untersuchten Mundarten zu erklären. Es hat sich ergeben, dass der Unterschied zwischen dem Dativ und dem Lokativ in den meisten Mundarten nur in rudimentären Resten erhalten geblieben ist. Bei der Präposition "prema" kann die Tendenz beobachtet werden, dass in den Mundarten, wo zwischen dem Dativ und dem Lokativ unterschieden wird, die kurzen, einsilbigen substantivischen Stämme des Ap. c, deren Genitiv auf -a endet, mit dieser Präposition eine fallende Intonation realisieren und die langen Stämme eine steigende Intonation. Im abschließenden Teil dieses Beitrags werden die Argumente und Gegenargumente für und gegen die Aufhebung des Lokativs aufgezählt.

SCHLÜSSELWÖRTER: *Dativ, Lokativ, Präposition "prema", Akzentuierung, (kroatische) Standardsprache*

